

2025-ci ilin "Konstitusiya və Suverenlik il" etibarilə edilməsi mütəsir Azərbaycanın dövlətçilik tarihinin hüquqi və siyasi inkişaf mərhələlərinin məntiqi nəticəsi olmaqla, suverenliyin möhkamlandırılması və konstitusional hüquq sisteminin dərinləşdirilməsi prosesinin fundamental dönüş nöqtəsini təşkil edir. Qərar hüquqi dövlətin institutional əsaslarının möhkəmləndirilməsi və ali hüquq sənədi olan Konstitusiyanın prinsipial əhəmiyyətinin siyasi-hüquqi diskursda yenidən aktuallaşdırılması ilə bağlıdır.

2025-ci ilin 15. sayab 2022-ci il tarixli Sərəncamında bildirilir: "Azərbaycana rəhbərliyinin birinci dövründə Heydər Əliyev özü nün qeyri-adi idarəciliq bacarığı, po-
lad iradəsi və yüksək vətənpərvərliliyi sayəsində, uzaqqorən və məq-
sədyyönlü qərarları ilə çox qısa müddədə respublikamızda sosial-iqtisadi, elmi-texniki və mədəni sahələrin inkişafında böyük sıçrayışa na-
olmuşdur. Tariximizin gedisatının və həyatımızın ahənginin köklü surətde dəfəyədiyi, azadlıq və müstəqillilik duygularının milli düşüncəmizdə üs-
tünlük təşkil etməyə başladığı bu il lər Azərbaycanın quruculuq salnaməsinin ən parlaq səhifələridir. Ulu öndərin xalqın yaradıcılıq enerjisini bir məqsədə yönəltməklə tarixi yad-

1995-ci il mayın 2-de Azerbaycan Respublikası Milli Məclisinin qərarı ilə yeni Konstitusiya layihəsinə hazırlayacaq Komissiya təsis edildi. Komissiyaya Ulu Öndər Hey-

edildi. Komissiyyaya olu Under Heydər Əliyev sədr təyin olundu. Komissiyanın tərkibi geniş spektrli mütəxəssisləri - qanunvericilik, icra və məhkəmə orqanlarının nümayəndələrini, hüquqşünasları, ictimai-siyasi və elm xadimlərini əhatə edirdi. Bu yeni Konstitusiyanın yalnız hüquqi sənəd olaraq deyil, eyni zamanda siyasi, mədəni və ideoloji təməlləri əhatə edən ümumxalq sənədi olacağına işarə idi. Heydər Əliyev layihənin hazırlanmasında siyasi rəhbər, həm də intellektual lider

inkışaf yolunun mentiği nüticəsidir. Konstitusiya ölkəmizdə vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının temin edilməsi, müstəqil dövlətciliyimizin qorunub saxlanması, möhkəmləndirilməsi və demokratik dəyişikliklərin həyata keçirilməsi üçün hərtərəfli zəmin və şərait yaradır. Azərbaycanın tarixi keçmişini, bugünkü reallıqlarını və gələcək inkişaf perspektivlərini eks etdirməsi, ümuməşəri və milli dəyərlərə söykənməsi Konstitusiyamızı səciyyələndirən əsas cəhətlərdir".

Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyev dövlətcilik ənənələrinin və konstitusional hüququn müasir tələblərə uyğun olaraq yenilənməsi təmin edən sivasi rəhbərdir. Cə-

kişafında müşahidə olunan davamlı institutional islahatlar Konstitusiyanın müddeələrinin reallığa əvviləşməsinə səbəb olub. 2002-ci il 24 avqust, 2009-cu il 18 mart və 2016-ci il 26 sentyabr tarixlərində Konstitusiyaya edilən əlavə və dəyişikliklər hüquqi əvvələrin və müasir çağınşılara uyğunluğun təmininə xidmət edib. Xüsusilə mülki iştirakçılığın, məhkəmə sisteminin funksionallığının artırılması və vətəndaşların hüquq müdafiə mexanizmlərinə əlçatanlığının genişləndirilməsi istiqamətində ciddi addımlar atılıb.

Cəri ildə Prezidentin təsdiq etdiyi sosialyönlü 5-ci islahat paketi ilə pensiyaların 10 faiz, sosial müavilələrin 15 faiz tələba təqviyələrinin

ni təmin edən siyasi rəhbərliyi. Cənab Prezidentin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən konstitusional məxanizmlərin təkmilləşdirilməsi, milli hüquqi mühitin beynəlxalq hüquq normalarının əsasında harmonizasiyası və dövlət suverenliyinin qorunması strateyiyaları kimi hüquqi isləhatlar Azərbaycan Respublikasının hüquqi dövlət modelinin möhkəmlənməsinə xidmət edir. Ali Baş Komandanın siyasi-hüquqi vizyonu həm daxili siyasi stabilizasiya, həm də beynəlxalq hüquq çərçivəsində dövlətin suveren hüquqlarının təmin olunması baxımından strateji əhəmiyyət daşıyır. Müasir Azərbaycan Res-

admin:

“Konstitusiya və Suverenlik İlli”nin tarixi məsuliyyəti

qəbul edilmiş, əməkçilərin idarəət və dövlət suverenliyi, hüququn alılıyi və demokratik idarəətmə prinsiplərinə sadıqlıyi milli hüquq sisteminin keyfiyyətçə yeni mərhələyə qədəm qoymasına zəmin yaratmışdır. Heydər Əliyev siyasi ırsı və hüquqi nəzəriyyələri ölkənin suverenliyinin təminatında, xüsusilə milli hüquq məsələlərindən əsaslı rol oynamışdır.

mindəndə, xəsəsli həlli hüquq məsələlərinin kanında konstitusional sabitliyin qorunmasında prioritet rol oynamışdır. 1991-ci ildə Azərbaycan Respublikası dövlət müstəqilliyini bərpə etdiğdən sonra qarşıda duran ən mühüm vəzifələrdən biri hüquq dövlətin formalasdırılması və demokratik idarəetmə sisteminin

əsaslarının qoyulması idi. Lakin bu mərhələyə keçid problemsiz baş vermedi. SSRİ-dən miras qalmış inzibati-amirlik idarəetmə sistemi, hüquq və qanunvericilik sahəsindəki boşluqlar, eləcə də zəif institusionala baza yeni dövlətin hüquqi əsasları üzərində qurulmasını ləngidən başlıca amillərdən oldu. Xüsusilə, hüququn alılıyi, insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi və dövlət həkimiyyətinin bölünməsi kimi prinsiplərin tətbiqi üçün mövcud normativ sistem yeterli deyildi.

dövlət məsələlərinin bir-pa tətbiqindən dövrədə ölkədə qüvvədə olan hüquq sistemi əslində sovet hüquq ideologiyasına əsaslanırdı. Bu sistemdə dövlətin hüquq üzərində üstünlüyü fərdin isə hüquqlarının məhdud və formal xarakter daşımazı müşahidə olunurdu. Hüquqi dövlət prinsipi yəni dövlətin öz fealiyyətində hüquq qətəb olması, vətəndaş hüquqlarının hüquqi mexanizmlərlə qorunması və müstəqil məhkəmə hakimiyyətinin təmin olunması sovet sistemində nəzəri olaraq tanınışda, faktiki olaraq həyata keçirilmirdi. Azərbaycan SSR-in qanunvericiliğinə bazasında bu sistemin tərkib hissəsi

bazası da bu sistemin tərkib hissəsi idi və 1990-ci illərin əvvəllərində hüquqi dövləti təmin etməyə adekvat deyildi.

1991-ci il oktyabrın 18-də qəbul edilən "Azərbaycan Respublikasının Dövlət Müstəqilliyi haqqında" Konstitusiya Aktında yeni Konstitusiyanın hazırlanması və qəbul edilməsi nézərdə tutulmuşdu. Lakin həmin dövr ölkədə ciddi siyasi böhranlar, silahlı qarşidurmalar, separatçılıq meyilleri və xarici təzyiqlərlə səciyyələnirdi. Dövlət idarəciliyində vahidlik, sabitlik və koordinasiya yoxluğu yeni Konstitusiyanın hazırlanmasını qeyri-mümkün etmişdi. Üstəlik, həmin illərdə siyasi rəhbərlikdə qeyri-müəyyənlik və ziddiyyətlər hüquq sahəsində islahatların həyata keçirilməsinə engel tərəfdirdi. Yalnız 1993-cü ildə Ümummilli idarə Heydər Əliyevin xalqın tekidli tələbi ilə siyasi hakimiyyətə qayıdışı Azərbaycanda hüquqi dövlət quruculuğunda yeni mərhələnin başlanğıcı olmuşdu.

ned Azərbaycan tarixində ik dəfə olaraq demokratik, hüquqi və dün-yəvi dövlətin təməl prinsiplərini təs-bit etdi. Konstitusiyada dövlət hakimiyyətinin bölməsi (qanunverici, icra və məhkəmə hakimiyyəti), in-san hüquq və azadlıqlarının geniş müdafiəsi, hüquqi dövlət və vətən-dəş cəmiyyətinin əsasları kimi fun-damental müddəalar eks olundu.

baycanın nüfuzunu artırdı. Yeni Konstitusiya layihesini hazırlayan Komissiyanın ilk icası 1995-ci il iyunun 5-də keçirildi. Həmin iclasda geniş nüqtələr çəkiliş edən Ulu Öndər Heydər Əliyev demişdir: "Müstəqil Azərbaycanın ilk Konstitusiya layihesinin hazırlanması olduqca mühüm bir tarixi hadisədir. Konstitusiya yaratmaq üçün şübhəsiz ki, tarixi keçmişimizə nəzər salmalyıq, amma eyni zamanda ümumbeşəri dəyərlərdən, dünyanın demokratik dövlətlərinin əldə etdiyi nailiyyətlərdən, təcrübədən istifadə etməliyik, bəhrələnməliyik". Konstitusiyanın

12-ci maddəsinin 1-ci bəndində deyilir: "İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına laiyqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsi dövlətin ali məqsədidir". Bu fundamental prinsip hüquq-mühafizə orqanlarının fəaliyyətinin əsas vektoru olmaqla yanaşı, hüquq dövlətin həyat fəlsəfəsinə çevrilmişdir. Konstitusiyaya əsaslanan hüquqi mühitin sabitliyi əsas içimai-siyasi nizamın qorunmasının, insan hüquqlarının təminatının və sivil idarəciliyin əsas şərtidir. Komissiyanın 1995-ci il oktyabrın 3-də keçirilən iclasında Prezident Heydər Əliyev demişdir: "Bizim yeni konstitusiyamız, şübhəsiz ki, birinci növbədə Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyini, bu müstəqilliyin əbədi olduğunu və dövlət müstəqilliyini qoruyub saxlamaq, yaşıatmaq üçün bütün prinsipləri eks etdirməlidir. Yeni konstitusiyamız demokratik prinsipləri özündə eks etdirməlidir. Yeni dünya demokratiyasının əldə etdiyi bütün nailiyyətlərdən, demokratiya sahəsində inkişaf etmiş dövlətlərin konstitusiya təcrübəsindən istifadə etməli və Azərbaycan Respublikasının özünəməxsus tarixi, milli ənənələrini eks etdirən prinsipləri özündə cəmləşdirməlidir". Dövlət başçısı tərəfindən imzalanan 1996-ci il 1 noyabr tarixli Fərmanla hər il noyabrın 12-si ölkəmizdə "Konstitusiya Günü" elan edilmişdir. 12 noyabr - Konstitusiya Günü münasibətə Azərbaycan xalqına təbrikində Ümummilli idarə Heydər Əliyev

konstitusional normaların tətbiqinə genişləndirilməsi və hüquqi sistemin modernləşdirilməsi nəticəsində möhkəmləndirilmişdir. Ulu Öndər Heydər Əliyevin dövlət quruculuğu strategiyası bu proseslərin hüquqi əsaslarını müəyyən etmiş, dövlət suverenliyinin möhkəmləndirilməsi istiqamətində konstitusional islahatların həyata keçirilməsinə zəmin yaratmışdır. Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin liderliyi ilə həyata keçirilən siyasi və hüquqi islahatlar, xüsusilə dövlət idarəciliyinin effektivliyinin artırılması və hüquq sisteminin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması suverenliyin təminatı və qorunmasında prinsipial rol oynamışdır.

həyəq hüququn təridən tətadınlıqları
ışıklarından biri kimi dövlətin daxili
və xarici siyasetində müstəqiliyini
müəyyənləşdirir. Orta əsrlərdən
formalaşan, dövlətlərin müstəqiliyini
ön plana çıxaran suverenlik anlayışı,
xüsusilə 1648-ci ildə imzalanan
Vestfal Sülhü ilə hüquqi çərçivədə
möhkəmlənmışdır. Beynəlxalq hüquqda
suverenlik prinsipi Birləşmiş
Millətlər Teşkilatının (BMT) Nizamnaməsində
öz əksini tapır. Xüsusən Nizamnamənin 2-ci maddəsi dövlətlərin
daxili işlərinə müdaxilənin
yolverilməzliyini təsbit edir. Lakin
qloballaşmanın sürətlənməsi və
beynəlxalq təşkilətlərin artan təsiri

beynəlxalq təşkilatların artan təsiri dövlət suverenliyinin qarşısında yeni çağırışlar yaratmışdır. Azərbaycan Respublikasının suverenliyi 1991-ci il oktyabrın 18-də qəbul edilən "Müstəqillik haqqında Konstitusiya Akti" ilə hüquqi əsas qazanmış, 1995-ci ildə qəbul olunmuş Konstitusiya isə bu hüquqi statusu daha da gücləndirərək dövlət idarəetmə sisteminin möhkəm təmelini yaratmışdır. Konstitusiyanın 1-ci maddəsində dövlətin müstəqilliyi və ərazi bütövlüyünün dəyişməzliyi təsbit edilir ki, bu da hüquqi suverenliyin əsas göstəricisidir. Suverenlik anlayışı yalnız ərazi bütövlüyünün qorunması deyil, dövlətin öz hüquqi sistemini bütün ərazilərdə tətbiq edə bilməsi, qanunun eyni və birmənali şəkildə işləməsi ilə dəyərləndirilir. Bu baxımdan prokurorluq organları azad olunmuş ərazilərdə hüquqi infrastrukturun qurulması, cinayətkarlılıq mübarizənin təşkili və tətbiqi, əməkdaşlıq və əməkdaşlılıq

tarixi Fərmani ilə "Elektron prokurorluq" informasiya sistemi yaradılıb. 2023-cü il aprelin 1-dən "Elektron prokurorluq" informasiya sisteminin əsas modulları istifadəyə verilib. 2023-cü ilin sentyabrından isə cinayət təqibinin rəqəmsallaşdırılmasına dair ilk addimlar atılaraq informasiya sisteminin "İstintaq" və "Cinayət xarakterli materiallər" modulları işə salınıb. Hazırda prokurorluq orqanlarında icraatda olan bütün cinayət işləri və törədilmiş, həmçinin hazırlanın cinayətlərə dair məlumatların araşdırılması bu modullar vasitəsilə həyata keçirilir və platforma vasitəsilə ictimaiyyətlə açıq və şəffaf münasibətlərin təşkili hüquqi maarifləndirmənin yeni məhələsinə çıxışı təmin edib.

tsüsiyaya uyğun olaraq hüquq sistemindeki islahatlar ve hüquqi sabitliğinin təminatı Azərbaycanın beynəlxalq hüquq sistemində nümunəvi dövlət modelinə əvərilməsinə xidmət edir. Bu istiqamətdə iərəliləyişlər artıq beynəlxalq hüquqi hesabatlar da əksini tapır.

baxımından bu il milli ideoloji sistemin yenilenmesi, milli birliyin möhkəmləndirilməsi və gələcək inkişaf strategiyalarının hüquqi əsaslarla təmin edilməsi üçün unikal fırsat yaradır.

"Konstitusiya və Suverenlik İlli"nin hüquqi mahiyyəti sadəcə rəmzi mərhələ kimi deyil, dövlət quruculuğunun ən yüksək fazası kimi qiymətləndirilməlidir. Hüququn alılıyi və dövlət suverenliyi Azərbaycan Respublikasının dayanıqlı gələcəyinin sütunlarıdır. Prokurorluq orqanları da bu strateji istiqamətdə öz missiyasını icra edərək hüquqi dövlətin möhkəmlənməsi, cəmiyyətin sabit və ədalətli inkişafı üçün fəaliyyətini davam etdirir. Bu sistemli iradənin, möhkəm hüquqi təmel üzərində qurulan dövlətçilik fəlsəfəsinin mənətqi nəticəsidir.

Yasamal rayon prokuroru,
baş ədliyyə müşaviri,
Prokurorluğun fəxri işçisi.